

היום נלמד בעזרת ה':

מכות דף יט

חוזרים לסוגיא לעיל (יח): לגבי קריאה והנחה ביכורים האם הן מעכבות את אכילת הכהן:

אמר רב ששת, בְּכוֹרִים הִנַּחַה מַעֲכַבֶּת בֵּהָן, כלומר שלפני שהניחם בעזרה אסור לכהן לאוכלם, **אבל קרייה** דהיינו קריאת פרשת "אֶרְמִי אֶבֶד אֶבֶי" וכו' **אין מעכבת בֵּהָן**.

כמאן: ואני סובר בזה כמו התנא של הברייתא - רבי יוסי אומר שלשה דברים בשם שלושה זקנים (= כל זקן אמר דבר אחד, ורבי יוסי מביא כאן רק את דברי רבי ישמעאל, והשאר מובא בספרי), רבי ישמעאל אומר, אולי יעלה אדם בזמן הזה לירושלים ויאכל שם מעשר שני ללא פדיון למרות שאין בית מקדש? **תשובה: ודין הוא** שאין לעשות זאת! שהרי מצאנו לגבי בכור שצריך להביאו לירושלים, וכמו כן מצאנו לגבי מעשר שני שצריך להביאו לירושלים, וא"כ עלינו ללמוד שכשם שבכור נאכל רק כשיש בית מקדש כך מעשר שני נאכל רק כשיש בית מקדש.

ממשיך רבי ישמעאל:

אלא שאולי יש לדחות זאת שהרי **מה לבכור שכן טעון מתן דמים ואימורין לגבי מזבח**, כלומר בכור חמור יותר ממעשר שני שהוא טעון מתן דמים ואימורים על המזבח לעומת מעשר שני שלא שייך בזה, ולכן אולי אין לדמות מעשר שני לבכור.

תשובה: **בְּכוֹרִים יוכיחו**, כלומר ביכורים אינם טעונים מתן דמים ואימורים על המזבח, ובכל זאת מותר לאוכלם רק כשיש בית מקדש, וכמו כן מעשר שני מותר לאוכלו רק כשיש בית מקדש.

אלא שאולי יש לדחות זאת שהרי **מה לבְּכוֹרִים שכן טעונים הנחה**, כלומר ביכורים חמורים יותר ממעשר שני שצריך להניחם בעזרה, לעומת מעשר שני שלא צריך להניחו, ולכן אולי אין לדמות מעשר שני לביכורים.

תלמוד לומר: כלומר אלא נלמד זאת ממה שנאמר "וְאָכַלְתָּ לֶפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר לְשֹׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם מַעֲשֶׂה דְגָנְךָ תִּירְשָׁךְ וְיִצְהָרְךָ וּבְכֹרְךָ בְּקָרְךָ וְצֹאנְךָ", שהפסוק מקיש מעשר לבכור, וכשם שבכור נאכל רק כשיש בית מקדש כך מעשר שני נאכל רק כשיש בית מקדש.

עד כאן הברייתא בה הובאו דברי רבי ישמעאל, ומכאן מוכיח רב ששת - ואם איתא, ליפרוך מה לבכורים שכן טעונים קרייה והנחה, כלומר ואם קריאה מעכבת היה על רבי ישמעאל לומר (בדחייה) 'מה לבכורים שכן טעונים קריאה והנחה' (והוא אמר רק 'מה לבכורים שכן טעונים הנחה'), ומכאן שקריאה לא מעכבת.

דחיית דברי רב ששת: אמר רב אשי: גם לשיטתך קשה, שהרי אף שאין חיוב לקרוא אבל יש בזה מצווה, וא"כ היה על רבי ישמעאל לומר 'מה לבכורים שכן יש בהם מצוות קריאה והנחה'.

אלא אמר רב אשי: כיון שגר שמביא ביכורים לא יכול לקרוא ולומר "הגדתי היום ליהוה אלהיך כי באתי אל הארץ אשר נשבע יהוה לאבותינו לתת לנו", שהרי אבותיו היו גויים וה' לא נשבע לתת להם את ארץ ישראל, נמצא שאין זה דבר מוחלט שבכל ביכורים יש מצוות קריאה, ולכן לא אמר רבי ישמעאל 'מה לבכורים שכן יש בהם מצוות קריאה והנחה', ויתכן שלדעתו בישראל שאינו גר הקריאה כן מעכבת, ושלא כדברי רב ששת.

[מכאן ע"פ ביאור 'חברותא']

חוזרים לדברי רבי ישמעאל. הגמ' מקשה מדוע הוא קיבל את הדחייה של הלימוד מביכורים, והוצרך ללמוד מעשר שני מביכורים בהיקש, והרי -

וליהדר דינא [יחזור הדין של מה מצינו], שנלמד עתה מבכור, אחרי שיש פירכא על הלימוד מביכורים, ובכור יוכיח, שאינו טעון הנחה לפני המזבח ואף על פי כן אינו נאכל אלא בזמן הבית.

ותיתי מעשר שני במה הצד, מלימוד מן הצד השווה מבכור ומביכורים, ששניהם טעונים הבאה לירושלים, ואינם נוהגים אלא בזמן הבית.

תירוצ: אי אפשר ללמוד למעשר שני מהצד השווה בבכור ובכורים, **משום דאיכא למיפרך,** מה להצד השווה שבהן, שכן יש בהן צד מזבח, הבכור לענין דמים,

והבכורים לענין הנחה, ולכן הם אינם נאכלים אלא בזמן הבית. תאמר במעשר שני, שאינו טעון שום דבר אצל המזבח, ומנין שאינו נאכל אלא בזמן הבית? ולכן הוצרך רבי ישמעאל ללמוד בהיקש, שאין עליו פירכא של קולא וחומרא, את הדין שמעשר שני אינו נאכל בירושלים אלא בזמן הבית.

קושיא: ומאי קסבר רבי ישמעאל? מדוע היה פשוט לו שבכור אינו נאכל אלא בזמן הבית, יותר ממעשר שני?

אי קסבר קדושה ראשונה של בית המקדש וירושלים **קדשה לשעתה**, בזמן שהיה בית המקדש קיים, ו**קדשה** גם **לעתידי לבא** אחרי חורבן הבית, וכמו שהוא סובר לגבי קדושת הארץ, שהיא לא בטלה בחורבן הבית. וספקו היה, האם אכילת מעשר שני בירושלים בלא חומה נחשבת כאכילה "לפני ה' אלהיך" או לא, ופשט את שאלתו בהיקש מבכור, שאינו נאכל בזמן הזה - אם כן קשה: מדוע הבכור אינו נאכל עתה? והרי **אפילו בכור נמי** יקרב ויאכל, שהרי הסובר שקדושת בית המקדש ממשיכה אחרי החורבן, סובר שמקריבים קרבנות אף על פי שאין בית המקדש קיים!

[ו] **אי קסבר קדושה ראשונה** של בית המקדש **קדשה לשעתה**, ולא **קדשה לעתידי לבא** לאחר חורבן הבית, ובטלה קדושתו, וספיקו של רבי ישמעאל היה האם במעשר שני, הואיל ואין צריך להביאו לבית המקדש, האם נחשבת אכילתו כאכילה "לפני ה'", כשאוכלו בירושלים שלאחר החורבן, או לא. גם קשה: כי לפי זה, **אפילו בכור נמי, תבעי!** גם בבכור היה לו להסתפק באופן שאינו צריך לבית המקדש, כגון בכור שנזרק דמו קודם חורבן הבית, ואחר כך חרב הבית, ועדיין בשר הקרבן קיים, האם יכול לאוכלו בירושלים, או לא.

תירוץ: אמר רבינא: **לעולם קסבר רבי ישמעאל שקדושת בית המקדש קדשה לשעתה, ולא קדשה לעתידי לבא** לאחר החורבן.

והכא, שפשט מההיקש של בכור למעשר שני שאינו נאכל בירושלים לאחר החורבן, מדובר **בבכור** שאינו צריך לבית המקדש, שהוא דומה בכך למעשר שני שאינו צריך לבית המקדש, וכגון **שנזרק דמו** של הבכור **קודם חורבן הבית, וחרב הבית ועדיין בשרו קיים**.

ומה שהיה פשוט לו שהבכור אינו נאכל בירושלים לאחר שנחרב הבית, היות **ומקשינן** [שהוקש] **בשרו** של הבכור **לדמו**, שנאמר "אך בכור - את דמם תזרוק על המזבח. ובשרם יהיה לך".

והיקש בשר הבכור לדמו מלמד: **מה דמו צריך זריקה במזבח, אף בשרו במזבח!**

והיינו, רק בשעה שהיא ראויה לזריקת הדם, הותר הבשר באכילה, ולא משנהרס המזבח.

ואחרי שלמדנו בהיקש, שבשר בכור אסור באכילה אחרי חורבן הבית, **מקיש** את **מעשר לבכור**.

וכן היא המסקנא, שטעם הדבר שבזמן הזה אסור לאכול מעשר שני אפילו בירושלים כיון שאין המזבח קיים.

קושיא: וכי יתכן לומר, שבשר הבכור, שהוא עצמו אינו מפורש בתורה שאסור לאוכלו כשאין בית המקדש קיים, אלא הוא רק **דבר הלמד בהיקש** מן דם הבכור, יהא **חוזר ומלמד** על מעשר שני **בהיקש** שלא יאכל אלא בפני הבית! והרי קיימא לן בזבחים [מט ב] שלענין לימוד הלכות בקדשים, אי אפשר ללמוד בהיקש מדבר שהוא עצמו אינו מפורש בתורה אלא הוא דבר הלמד מן ההיקש, ממקום אחר.

תירוץ: **מעשר דגן - חולין הוא!** ובחולין למדים בהיקש אפילו מדבר שהוא עצמו דבר הלמד מן ההיקש.

קושיא: הניחא למאן דאמר שהכלל ש"בקדשים אין למדין היקש מדבר הלמד מן ההיקש", **בתר למד אזלינן** [נאמר על הדבר הלמד], והיינו, שקדשים אינם יכולים להילמד בהיקש מדבר שהוא עצמו נלמד מן ההיקש. הרי כאן, כיון שהדבר הלמד [מעשר שני] הוא חולין, ניתן ללמוד אותו בהיקש מדבר שהוא עצמו נלמד בהיקש.

אלא למאן דאמר שהכלל "אין למדין היקש בקדשים מדבר שלמד מן ההיקש", **בתר מלמד אזלינן** [נאמר על הדבר המלמד], שקדשים הנלמדים בהיקש אינם יכולים ללמד על דבר אחר בהיקש -

מאי איכא למימר?

כיצד אפשר ללמוד מעשר שני מהיקש לבכור? והרי הדבר המלמד על מעשר שני הוא בשר בכור, שהוא קדשים, וכיון שבשר בכור עצמו נלמד בהיקש מדם הבכור,

הוא אינו יכול ללמד על מעשר שני בהיקש, שהרי בכור הוא קדשים, שאינם יכולים להיות דבר המלמד על אחרים בהיקש, כאשר הם עצמם נלמדים בהיקש!

תירוץ: בשר הבכור אינו נחשב ל"דבר הלמד מן ההיקש", משום ש**דם ובשר - חדא מילתא היא**. ודם עצמו, שאינו נזרק אלא בשעה שקיים הבית, לא נלמד מן ההיקש, אלא נאמר בו במפורש שקיומו הוא רק כשיש מזבח.

[עד כאן ע"פ ביאור 'חברותא']

*

למדנו במשנה - קדשי קדשים וכו': האוכל מעשר שני חוץ לחומה חייב מלקות.

קושיא: **תנינא חדא זימנא מעשר שני והקדש שלא נפדו**: כבר למדנו במשנה הקודמת שהאוכל מעשר שני שלא נפדה חייב מלקות!

תירוץ: **אמר רבי יוסי בר חנינא**: המשנה שלנו מדברת על אדם טהור שאוכל מעשר שני טהור מחוץ לחומת ירושלים. ואילו המשנה לעיל מדברת על אדם טמא שאוכל מעשר שני טמא (שלא נפדה) אפילו בתוך ירושלים.

ומנא לן דמחייב עליה משום טומאה: מניין לנו שחייבים על אכילת מעשר שני בטומאה?

תשובה: **דתניא רבי שמעון אומר**: בוידי מעשר שני נאמר "וְלֹא בְעֶרְתִּי מִמֶּנּוּ בְטָמֵא" דהיינו שבין אם האדם טמא ובין אם הפירות טמאים לא 'ביערתי' - כלומר לא נהנתי ממנו באכילה או שתייה או סיכה (ריטב"א). ולומדים זאת מכך שכתוב "בְטָמֵא" סתם. (שם). אך על זה מקשה רבי שמעון, שאינו יודע היכן מצאנו שיש איסור לא תעשה על אכילה זו שצריך להתוודות עליה?

לפני שהגמרא ממשיכה להביא את תשובתו של רבי שמעון בברייתא, היא עוצרת ומקשה -

טומאת הגוף בהדיא כתיב ביה: אם רבי שמעון התכוון לשאול היכן מצאנו איסור לאדם טמא לאכול מעשר שני טהור, הרי זה מפורש בפסוק! ומתרת: **אלא טומאת עצמו מנין**: רבי שמעון שאל על אדם טהור שאוכל מעשר שני טמא.

הגמרא מביאה את תשובת רבי שמעון -

ת"ל לא תוכל לאכל בִּשְׁעָרֶיךָ מַעֲשֵׂר דָּגָנְךָ: במעשר שני נאמר 'בִּשְׁעָרֶיךָ', וכן בבכור שנפל בו מום נאמר 'בִּשְׁעָרֶיךָ'. כדי ללמד על כך שאסור לאכול את המעשר שני בטומאת עצמו (= האדם טהור והמעשר שני טמא).

דהיינו בבכור כתוב "בִּשְׁעָרֶיךָ תֹאכְלֶנּוּ הַטֶּמֶא וְהַטָּהוֹר יִחְדּוּ כַּצִּי וְכָאֵיל". ומבואר בברייתא של רבי ישמעאל שמותר לאכול את בשר הבכור הזה, בקערה אחת, אדם טמא ואדם טהור. נמצא שמותר לאכול אותו גם בטומאת הגוף וגם בטומאת עצמו. כי מכיון שמותר לטמא לאכול אותו עם הטהור באותה קערה, בהתחלה הטמא אוכל אותו בטומאת הגוף (= כי הוא טמא והבכור טהור), ולאחר שהוא נוגע בו והטהור אוכל אותו, אז הטהור אוכל אותו בטומאת עצמו (= כי הוא טהור והבכור טמא).

ואם כן התורה אומרת במעשר שני 'לא תוכל לאכל בִּשְׁעָרֶיךָ' כמו שאתה אוכל 'בִּשְׁעָרֶיךָ' בכור שנפל בו מום, כלומר אסור לך לאכול מעשר שני טמא.

העמדנו את המשנה לעיל באוכל מעשר שני טמא שלא נפדה בירושלים

שאלה: **ומנא לן דבר פדייה הוא:** משמע שאם היה רוצה היה יכול לפדות אותו אפילו בירושלים. למרות שמעשר שני טהור לא ניתן לפדות אותו בירושלים אלא רק מחוץ לירושלים. מה המקור לכך?

תשובה: **דאמר ר"א וכו':** פירוש הפסוק הוא כך. "וְכִי יִרְבֶּה מִמֶּךָ הַדֶּרֶךְ כִּי לֹא תוּכַל שְׂאֵתוֹ כִּי יִרְחַק מִמֶּךָ הַמָּקוֹם ... וְנִתְּתָה בְּכֶסֶף" יש כאן שני מצבים א. 'ירבה ממך הדרך' כי יהיה לך מעשר שני טהור חוץ לירושלים. ב. 'כי לא תוכל שאתו' יהיה לך מעשר שני טמא שלא תוכל לאוכל אותו ואפילו בירושלים. בשני המצבים הללו 'ונתת בכסף' תפדה את המעשר שני.

*

א"ר ביבי א"ר אסי מנין למעשר שני וכו' שנאמר כי לא תוכל שאתו: למרות שכתוב בפסוק הנ"ל "כי ירחק ממך המקום", עיקר הדבר הוא "לא תוכל שאתו". דהיינו אם אתה לא יכול לקחת אותו כי הוא מחוץ לחומה, אתה יכול לפדות אותו.

קושיא: האי מבעי ליה לכדרבי אלעזר: הרי "לא תוכל שאתו" נצרך ללמד את דברי רבי אלעזר הנ"ל שמותר לפדות מעשר שני טמא בתוך ירושלים. תירוץ: **א"כ לימא קרא לא תוכל 'לאוכלו', מאי 'שאתו'?** קושיא: ואימא כולו להכי הוא דאתא: אולי "לא תוכל שאתו" בא ללמד רק על פסיעה חוץ לחומה, ולא על מעשר שני טמא בתוך ירושלים. תירוץ: **א"כ לימא קרא לא תוכל 'ליטלו', מאי 'שאתו'?** שמע'מינה תרתי.

יתיב רב חנינא ורב הושעיא וקא מבעיא להו, אפיתחא דירושלים מהו: מה הדין אדם הסוחב משא גדול של מעשר שני על גבו, והוא נמצא בפתח של ירושלים. אמנם פשוט הדבר שאם האיש עומד בחוץ והמעשר שני נמצא בפנים, שהוא לא יכול לפדות אותו, כי המעשר שני נמצא בתוך המחיצות של ירושלים. אבל הספק הוא להיפך, מה הדין האיש עומד בפנים והמעשר שני נמצא בחוץ.

תנא להו ההוא סבא וכו': דורשים את לשון הפסוק **"כִּי יִרְחַק מִמֶּנּוּ הַמָּקוֹם"** 'ממילואך'. כלומר מכל המילוי שלך, והמשא של האדם הוא חלק מהמילוי שלו, דהיינו הגוף שלו והמשא שלו הם שני חלקים של האדם. ולכן אם הגוף בפנים, הוא כבר לא יכול לפדות את המשא שבחוץ, משום שירושלים צריכה להיות רחוקה מכולו, ואילו כאן חלק ממנו נמצא בתוכה. (תוס').

בעי רב פפא נקיט ליה בקניא מאי? תיקו: מה הדין אם הוא עומד בתוך ירושלים והוא מחזיק מקל ארוך שבקצהו תלויים הפירות של מעשר שני, האם גם כאן הם נחשבים כחלק ממנו או לא.

*